

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО

**„Проблеми и възможности за
изграждане на устойчиви партньорства
между местните власти и местната
общност за опазване на околната среда“**

Хасково, 2022 г.

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Съдържание

I.	Методология	3
1.	Встъпление	3
2.	Европейските политики за околната среда	5
3.	Опазването на околната среда на национално равнище	9
4.	Финансиране на прехода	11
5.	Кръгова икономика: повторно използване и рециклиране	12
5.1.	Създаване на устойчива хранителна система	12
5.2.	Опазване на биоразнообразието	13
6.	Какво изисква опазването на околната среда на определена територия	14
7.	Цели и задачи на проучването	14
8.	Инструментариум на проучването	21
9.	Обработване на информацията	27
10.	Организационен план за провеждане на социологическото проучване:	28
II.	Методика на извадката	29
III.	Извършване на проучването и работа на терен	32
	Приложение 1 Анкетна карта	34
	Приложение 2 Сценарии на дискусиите	41

I. Методология

1. Встъпление

Промените в климата засягат регионите в Европа по различни начини – на някои места температурите се покачват и нараства рискът плодородни земи да се превърнат в пустини, другаде се засилват валежите и се увеличава рискът от катастрофални наводнения.

Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) е органът на Европейския съюз, създаден да предоставя навременна, целенасочена, подходяща и достоверна информация за околната среда както на лицата, определящи политиката в тази област, така и на обществеността. ЕАОС не разработва нормативни документи и не определя политиката в областта на околната среда. ЕАОС очаква климатичните промени да засегнат икономиката (туризма и енергийния сектор), околната среда (изчезване на видове и горски пожари), селското стопанство (намаляване на реколтата и засилване на нуждите от напояване) и човешкото здраве (рискове от горещите вълни и силните бури).

Понастоящем ЕАОС има 32 страни-членки и шест сътруднически страни. Европейската мрежа за информация и наблюдение на околната среда е партньорска мрежа на ЕАОС и страните. EIONET е информационен "възел", акумулиращ, обработващ и предоставящ екологична информация от широка мрежа източници, изградена в страните-членки на Агенцията. Мрежата събира и обработва информация от националните мониторингови системи чрез Европейските тематични центрове (ЕТЦ).

Активността на ЕС в областта на околната среда е мотивирана от разбирането, че чистата околна среда е от съществено значение за човешкото здраве и благосъстояние. Оценка на ЕАОС подчертават това влияние и потенциалните ползи, които бихме имали от по-чиста околна среда. В същото време непосредствено заобикалящата ни среда може да бъде източник и на стресови фактори, например замърсяване на въздуха, шум, опасни химикали, които имат отрицателно въздействие върху здравето. Транспортът свързва хора, места, култури и икономики, но също така оказва голям натиск върху околната среда и климата.

Изменението на климата също оказва неблагоприятно въздействие върху здравето на населението на ЕС чрез горещи вълни, наводнения и промени в разпространението на векторно преносими заболявания.

На по-широко равнище изменението на климата, загубата на биологично разнообразие и влошаването на състоянието на почвите могат да окажат въздействие и върху благосъстоянието на хората, като застрашават зависещите от екосистемите услуги, например достъпа до прясна вода и производството на храни.

Макар че хората представляват сравнително нищожен процент от цялата биомаса на планетата, ефектът от тяхната дейност има огромни последици върху природата. Развитието на технологиите довежда до експлоатирането на природните ресурси в големи мащаби. Замърсяването на въздуха и водата, изсичането на горите, затоплянето на климата, изчезването на някои видове растения и животни са само част от последициите на човешката дейност.

Изсичането на горите води до нарушено екологично равновесие, източниците на вода пресъхват, почвата не може да задържа влагата, променя се климатът, настъпват суши и ерозия, а това като следствие води и до промени в растителния и животински свят.

Киселинните дъждове, които са следствие от замърсяването на въздуха от веществата, изпускани от фабрики и автомобили, причиняват смъртта на насекоми и водни животни, повреждат сгради, в това число исторически паметници на културата, и имат негативно отражение върху здравето на човека.

Нефтени разливи в океаните и моретата могат да имат пагубен ефект върху флората и фауната. Най-тежки са последициите за морските птици. Петролът прониква и унищожавя структурата на перата им, което значително намалява способностите им да летят. Попаднал в организма им, той може да причини нарушения в дейността и заболявания на стомаха, бъбреците и черния дроб.

Какво представлява замърсяването на околната среда? На какво се дължи то? Как замърсяванията оказват въздействие върху околната среда и как се отразяват те на

здравето на хората? Как Европа може да премине към нулево замърсяване в съответствие с амбицията на Европейския зелен пакт? Проучването разглежда замърсяванията чрез различна перспектива през призмата на местната общност.

2. Европейските политики за околната среда

От началото на 70-те години на миналия век развитието на политиката на ЕС за околната среда се определя от различни програми за действие в тази област. На 4 октомври 2019 г. Съветът одобри заключенията относно бъдещата 8-а ПДОС и призова Комисията да представи амбициозна и целенасочена програма за периода 2021—2030 г.

На 14 октомври 2020 г. Европейската комисия представи предложението си за „решение на Европейския парламент и на Съвета относно Обща програма на Европейския съюз за действие за околната среда до 2030 г.“.

8-та Програма за действие на околната среда /ПДОС/ си поставя за цел да ускори екологичния преход по справедлив и приобщаващ начин, а дългосрочната ѝ, вече установена в 7-ата ПДОС цел до 2050 г. е „Да живеем добре в пределите на нашата планета“. Шестте тематични приоритетни цели на 8-ата ПДОС са свързани с намаляването на емисиите на парникови газове, адаптирането към изменението на климата, модела на растеж, който връща на планетата повече, отколкото взема, амбицията за нулево замърсяване, опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и намаляването на основния натиск върху околната среда и климата, свързан с производството и потреблението.

В продължение на над 40 години ПДОС осигуряват на ЕС рамки за политиките, които дават резултати и гарантират **предвидими и координирани действия** за политиките на Европа в областта на околната среда и изменението на климата.

Европейският съюз се е ангажирал да постигне климатична неутралност до 2050 г., за да допринесе за предотвратяване на климатичните изменения. Тази цел стана правно обвързваща с приемането на законодателния акт за климата, който също така предвижда намаляване на емисиите на парникови газове с 55% до 2030 г. под името „Подготвени за цел 55“. Той включва предложения за изменения на 13 съществуващи законодателни акта

и шест нови предложения в областта на климата и енергетиката и заедно със законодателния акт за климата са част от Европейския зелен пакт - пътната карта на ЕС към постигане на нетни нулеви емисии.

На 22 юни Парламентът прие позицията си за преговори със Съвета по:

1. **промени в схемата за търговия с емисии на ЕС с цел обхващане на други замърсяващи сектори и премахване на безплатното издаване на разрешителни до 2032 г.;**
2. **въвеждане на въглероден налог върху вноса, който следва да защитава бизнеса в Европа от конкуренти от страни с по-ниски изисквания относно намаляване на емисиите;**
3. **фонд за гарантиране на справедлив енергиен преход, който да защити най-уязвимите, като средствата трябва да дойдат от продажбата на разрешителни по схемата за търговия с емисии.**

По-рано през юни депутатите одобриха мандат за преговори относно:

- **национални цели за намаляването на емисиите** в сектори, необхванати от схемата за търговия с емисии - Парламентът иска намалението на емисиите в тези сектори до 2030 г. да бъде 40% вместо 29%;
- **засилване на нормите за извеждане на парникови газове от атмосферата в сектора на земеползването и горите;**
- **предложение от 2035 г. новите автомобили и микробуси да бъдат с нетни нулеви емисии;**
- **включване на всички полети, излитащи от Европейското икономическо пространство (ЕС плюс Исландия, Лихтенщайн и Норвегия), в изискванията за разрешителни за емисии в авиацията.**

През есента на 2022 г. се очаква Парламентът да гласува по още досиета от законодателния пакет, сред които ще бъдат текстове, свързани с енергетиката (възобновяеми енергийни източници, енергийна ефективност, облагане).

През следващото десетилетие Европа ще трябва да преодолее безпрецедентните предизвикателства в областта на околната среда и климата, като същевременно ще стимулира възстановяването от икономическите и социалните ефекти на пандемията от COVID-19 и от войната в Украйна. Европейският зелен пакт и свързаните с него мерки за

стимулиране на екологосъобразно възстановяване показват амбициите на Европейския съюз и европейските държави да посрещнат тези трудности чрез определяне на дългосрочни цели с конкретни целеви стойности и чрез създаване на нови финансови инструменти.

В доклада на ЕАОС „Околната среда в Европа — Състояние и перспективи 2020 г.“ (SOER 2020) беше отправен призив за системни отговори на предизвикателствата в областта на околната среда и климата чрез предприемане на действия на няколко фронта. Докладът призовава европейските държави, лидери и политици да действат незабавно и да използват следващото десетилетие за радикално увеличаване и ускоряване на действията, така че Европа отново да поеме по правилния път към изпълнение на средносрочните и дългосрочните цели и задачи на политиката в областта на околната среда, с което ще се избегнат необратими промени и щети. Очертаната от нас картина налага неотложност и е донякъде негативна, но е важно да се отбележи, че SOER 2020 включва ориентиран към решения на проблемите подход и че ние все още можем да променим нашия курс. В доклада има цяла част, по-точно три глави, в които са обяснени системите (напр. енергийната, мобилната и хранителната система) и се изтъква защо фокусирането върху системите е необходимо и полезно за тяхното разбиране и за приноса на знания, ориентирани към решения. В доклада са посочени конкретни опорни точки, например във връзка с правителствата и управлението в по-широк аспект, градовете, както и финансовите и фискалните системи.

Пълното изпълнение на действащите политики в областта на околната среда и климата е от огромно значение за постигането на съществени подобрения на околната среда. Освен това пълното интегриране на целите за устойчивост в социално-икономическите политики и мерки ще помогне за постигане на разходоефективен и справедлив преход към устойчивост. Освен това Европа трябва да създаде подходящи условия за по-устойчив начин на живот. Това налага да се повиши обществената осведоменост за въздействията от потреблението, както и ангажираността на предприятията да подкрепят необходимия преход. Редица цели няма да бъдат постигнати без координирани усилия в световен план, така че Европа ще трябва да използва своето влияние в съседните държави и на световно

равнище. Изборите, направени от авторите на политики, предприятията и гражданите през следващото десетилетие, ще определят кога и как Европа ще постигне своите амбиции. Стратегията на ЕАОС и Eionet за периода 2021—2030 г. ще подкрепи тези избори, като осигури практически полезни знания по отношение на тенденции, перспективи и решения за постигането на устойчива Европа.

Амбициите на европейската политика в областта на околната среда и климата са насочени към преодоляването на предизвикателствата, свързани с околната среда и климата, което се превръща в определящата задача на нашето време. За да се постигне устойчиво бъдеще, инициативите на политиката, включително на Европейския зелен пакт, съдържат призив за действие в следните области:

- Преустановяване на загубата на биологично разнообразие и възстановяване на екосистемите;
- Постигане на нулеви нетни емисии на парникови газове през 2050 г. и устойчивост спрямо изменението на климата;
- Постигане на амбицията за нулево замърсяване за нетоксична околна среда;
- Постигане на ефективност на ресурсите в кръговата икономика;
- Интегриране на устойчивостта във всички политики на ЕС.

Изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са заплаха за самото съществуване на Европа и света. За да се преодолеят тези предизвикателства, се прие Европейския зелен пакт, който ще допринесе за превръщането на ЕС в модерна, ресурсно ефективна и конкурентоспособна икономика, при което:

- към 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове;
- икономическият растеж ще бъде отделен от използването на ресурси;
- нито един човек или регион няма да не бъде изоставен.

Европейската комисия прие набор от предложения, чиято цел е политиките на ЕС в областта на климата, енергетиката, транспорта и данъчното облагане да бъдат **пригодени**

към целта за намаляване на нетните емисии на парникови газове с най-малко 55 % до 2030 г. в сравнение с равнищата от 1990 г.

В ЕС е разработена и Схема за търговия с емисии, която задължава компаниите да разполагат с разрешителни за всеки тон въглероден диоксид, който те емитират. Компаниите трябва да купуват тези разрешителни на аукциони. Схемата се опитва да наложи стимули за насърчаване на инвестициите в чисто производство.

ЕС подготвя изменения в схемата, които да направят възможно постигането на целите на Европейския зелен пакт. Парламентът иска емисиите в обхванатите сектори да намалее с 63% до 2030 г. в сравнение с 2005 г., а предложението на Комисията предвижда спад на емисиите с 61%.

Сред секторите, които не са обхванати от настоящата схема за търговия с емисии, са транспортът, селското стопанство, сградите и управлението на отпадъците. Емисиите от тези сектори представляват около 60% от общите емисии на ЕС и Комисията предлага емисиите от тях да бъдат намалени с 40% до 2030 г. спрямо нивото от 2005 г.

Това трябва да се случи с определянето на национални цели за намаляване на емисиите, които са фиксирани на база на брутния вътрешен продукт на глава от населението в отделните страни. Страните с по-ниски доходи в ЕС ще получат подкрепа за реализиране на заложените цели.

Горите в ЕС поглъщат около 7% от генерираните емисии на парникови газове в ЕС всяка година. Европейският съюз иска да използва този ценен ресурс в борбата срещу промените в климата.

През юни 2022 г. Парламентът прие позицията си по законодателно предложение, което е насочено срещу нарастването на емисиите вследствие на промени в земеползването и обезлесяването. Тук се включва използването на почви, дървета, растения, биомаса и дървесина.

3. Опазването на околната среда на национално равнище

България изцяло подкрепя действията в областта на околната среда и климата по тези ключови европейски политики включени в Осмата програма за действие за околната

проект № BG05M1OP1001-2.025-0020 „Партньорството на селищата с местните власти, преопоситивка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

среда и в Европейския зелен пакт. По същия начин се подкрепят и усилията в световен план, включително Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие и целите за устойчиво развитие.

Формулирането на ясни цели относно климата позволява те да бъдат пренесени в други законодателни актове и да допринесат за по-чисти води, почви и въздух, за модернизиране на домовете и по-ниски сметки за енергия, за по-добър обществен транспорт и повече станции за зареждане на електрически автомобили, за по-полезни храни и по-добро здраве на сегашното и бъдещите поколения.

Бизнесът също ще спечели от откритите се възможности за развитие на „зелена“ икономика и създаването на работни места в сектори като производството на енергия от възобновяеми източници и подобряването на енергийната ефективност на сгради и производствени процеси.

В момента се разработва от МОСВ Национална стратегия за околна среда, за десетгодишен период и План за действие към нея. Стратегията ще служи като документ, който ще очертае стратегическата рамка и приоритетните направления в областта на опазване на околната среда на национално равнище.

При изпълнението на проекта ще се следват основните принципи на стратегическото планиране.

Концепцията за изпълнение на проекта е в контекста и е съобразена с европейските и националните изисквания, добри практики и принципи в областта на опазване на околната среда. ОПДУ финансира този проект.

Изготвена е и Стратегията и плана на действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2022-2027 г., която се обсъждаше до 07.08.2022 г. Нейната цел е постигане на ресурсна ефективност чрез прилагане на йерархията при управление на отпадъците, предотвратяване на образуването им, насърчаване на повторната употреба и оползотворяването им чрез рециклиране, намаляване на депонирането и ограничаване на вредното им въздействие върху околната среда и човешкото здраве.

В проекта на стратегията са формулирани три стратегически цели: зелена и конкурентноспособна икономика; по-малко отпадъци и повече ресурси; икономика в полза на потребителите. За тяхното постигане са обосновани конкретни мерки, които са залегнали като конкретни дейности в плана за действие към стратегията, като при прилагането на плана се залага основно на коригиране на дисбалансите и преодоляване на пречките пред постигането на целите на стратегията за кръгова икономика.

4. Финансиране на прехода

През януари 2020 г. Комисията представи План за инвестиции за устойчива Европа. Това е стратегия за финансирането на Зеления пакт, която предвижда привличането на поне 1 трлн. евро публични и частни инвестиции през следващото десетилетие.

Преминаването към нов вид икономика със сигурност ще бъде съпроводено със сериозни структурни промени, които ще засегнат неблагоприятно някои сектори и региони. Предвижда се те да получат подкрепа от Механизма за справедлив преход.

Освен това ЕС изцяло разчита на Европейския зелен пакт и за възстановяването от пандемията от COVID-19. **Една трета** от инвестициите в размер на **1,8 трилиона евро** по Плана за възстановяване NextGenerationEU и седемгодишният бюджет на ЕС ще се използват за финансиране на Европейския зелен пакт.

Парламентът и Съветът се споразумяха за въвеждане на нови източници на приходи за финансиране на бюджета и плана за възстановяване от кризата с COVID-19. Те ще включват приходи от схемата за търговия с емисии и механизъм за корекция за въглеродните емисии на границите, който ще наложи вид мито върху вноса на стоки от страни с по-ниски екологични изисквания от ЕС.

Комисията също така предложи през май 2020 г. схема за отпускането на заеми на публични институции за "зелени" инвестиции в региони, които зависят от добива на изкопаеми горива. Планът беше одобрен от Европейския парламент през юни 2021 г.

За да се насърчат инвестициите в екологично устойчиви дейности и да предотврати насочването им към проекти, които само се представят за опазващи природата, но реално

не са, Парламентът прие през юни 2020 г. ново законодателство, определящо какво следва да се разбира под устойчиви дейности.

През ноември 2020 г. депутатите се обявиха за преминаване към екологично устойчива икономическа система с цел развитие на стратегическата автономност на ЕС.

Опазването на биоразнообразието е също част от усилията за изграждане на устойчива Европа.

5. Кръгова икономика: повторно използване и рециклиране

През март 2020 г. Комисията представи план за действия за кръгова икономика в ЕС, която цели да удължи периода на използване на продуктите, да намали пилеенето на ресурси и да насърчи устойчивите модели на потребление. Планът се фокусира върху:

- електронни компоненти и информационни технологии;
- акумулаторни батерии и превозни средства;
- опаковки и пластмаси;
- текстилни изделия;
- строителство и сгради;
- хранителни продукти.

През юли 2022 г. се прие по-нова промишлена стратегия на ЕС, която следва да помогне на фирмите да преодолеят последиците от COVID-19 и да преминат към по-зелена и кръгова икономика.

Европейската промишлена стратегия има за цел да гарантира, че европейската промишленост играе водеща роля в началото на тази нова ера. Чрез нея Европа поема по пътя към неутралност по отношение на климата и лидерство в областта на цифровите технологии.

През ноември 2021 г. Парламентът призова за всеобхватна стратегия за критично важните суровини, насочена към намаляване на зависимостта от внос на ключови суровини за стратегически отрасли.

5.1. Създаване на устойчива хранителна система

Хранителният сектор ще играе важна роля за успеха на политиката за климата. Макар че селското стопанство в ЕС е единственият сред големите селскостопански сектори по света,

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

който е намалил емисиите си (с 20% спрямо 1990 г.), все още около 10% от общите емисии в ЕС се дължат на селското стопанство, основно на животновъдството.

Стратегията "От фермата до трапезата", представена през май 2020 г., е насочена към осигуряване на здравословни и екологосъобразни храни, както и справедливи условия за земеделските стопани. Тя обхваща мерки по цялата верига на доставки на храни и включва планове за по-малко използване на пестициди, антимикробни препарати и изкуствени торове, както и за разрастване на биоземеделieto.

В резолюция от октомври 2021 г. Парламентът приветства стратегията на ЕС „От фермата до трапезата“, но в същото време направи препоръки, за да допринесе тя повече за устойчивото развитие на територията. Депутатите специално подчертаха нуждата от амбициозни цели за намаляване на емисиите в селското стопанство и използването на земите.

5.2. Опазване на биоразнообразието

Европейският съюз се стреми да предотврати изчезването на хиляди растителни и животински видове. Стратегията на ЕС за биоразнообразието до 2030 г. цели да възстанови екосистемите, да увеличи защитените зони и да спре намаляването на броя на пчелите и на другите животни, опрашващи растенията.

Парламентът одобри позицията си по стратегията през юни 2021 г. Депутатите искат обвързващи цели за страните членки за опазване на дивата природа и синхронизиране на мерките в тази насока с другите стратегии, свързани с Европейския зелен пакт.

Депутатите също така настояват за развитие на устойчиво горско стопанство, тъй като горите играят ключова роля в абсорбирането и компенсирането на емисии въглероден диоксид. Горските стопанства имат важна роля в създаването на заетост в селските общности. Чрез своите политики Европейският съюз оказва влияние и върху защитата на горите по света.

Задачата на общинските програми за опазване на околна среда (ОПООС) е да спомогне за създаване на оптимална екологична обстановка, която да осигурява здравословна жизнена среда на населението в региона.

6. Какво изисква опазването на околната среда на определена територия

Околната среда е средата, в която живеем. От околната среда зависи нашето здраве и начина ни на живот. Човекът трябва да се грижи за околната среда и да не я замърсява, защото това може да доведе до фатален край на човешкия род. Като цяло околната среда са реките, планините, моретата, океаните, равнините, долините и други, също така и живата и неживата природа.

Макар че хората представляват сравнително нищожен процент от цялата биомаса на планетата, ефектът от тяхната дейност има огромни последици върху природата. Развитието на технологиите довежда до експлоатирането на природните ресурси в големи мащаби. Замърсяването на въздуха и водата, изсичането на горите, затоплянето на климата, изчезването на някои видове растения и животни са само част от последствията на човешката дейност.

Изсичането на горите води до нарушено екологично равновесие, източниците на вода пресъхват, почвата не може да задържа влагата, променя се климатът, настъпват суши и ерозия, а това като следствие води и до промени в растителния и животинския свят.

Киселинните дъждове, които са следствие от замърсяването на въздуха от веществата, изпускани от фабрики и автомобили, причиняват смъртта на насекоми и водни животни, повреждат сгради, в това число исторически паметници на културата, и имат негативно отражение върху здравето на човека.

7. Цели и задачи на проучването

Отчитайки европейската и националната политика, както и изискванията за опазването на околната среда отразени до сега в текста проучването ще се стреми да изпълни следните задачи:

1. Да регистрира основните проблеми на околната среда в община Стамболово.
2. Да събере и систематизира предложенията на респондентите за подобряване опазването на околната среда и климата.

3. Да определи информираността по отношение опазването на околната среда на територията на община Стамболово от страна на местните власти, предприемачите, НПО организациите и гражданите.
4. Да идентифицира и съпостави личностните нагласи на представителите на целевите групи по отношение опазването на околната среда в новите условия на икономическо развитие и желанието им да се включват в изграждането на местни партньорства за подобряване на устойчивото развитие на територията.

Фокусът на проучването ще бъде насочен главно към получаване на отговора на следните конкретни въпроси:

- Какво е отношението и ангажираността на респондентите към дейностите осигуряващи опазване на околната среда?
- До колко са изградени личностните им нагласи да се включат в подобни партньорски инициативи на местно и регионално ниво?
- Какви са постигнатите резултати на местно ниво водещи до опазване на околната среда?
- Каква е ролята на местната власт при опазване на околната среда и изграждането на местни партньорства?
- С какви проблеми се сблъскват заинтересованите страни при опазване на околната среда?
- Какви са бъдещите намерения на заинтересованите страни по отношение на опазването на околната среда и какви конкретни стъпки са планирали в тази насока?

Концепцията за социологическото проучване отчита тези важни за екологията проблеми и си поставя следната **основна цел**:

Да се регистрират нагласите, констатациите и препоръките на заинтересованите страни за ролята и значението на екологията в живота на местното население, да се идентифицират механизмите стимулиращи обществената и публичната подкрепа, активизираща предприемачите и земеделските производители, които

увеличават тяхната мотивация и пряката им ангажираност в реализацията на конкретни проектни инициативи водещи до опазване на околната среда.

Проучването споделя разбирането, че опазването на околната среда, биоразнообразието и в частност намаляване на вредните емисии на територията на МИГ-а е от първостепенно значение за членовете на местната общност, което особено в условията на Ковид и война, на интензивно развитие на земеделието и промишлено производство се характеризира с изключително висока концентрация на **рискови фактори**. Тези фактори се операционализират и проследяват в проучването.

Изменението на климата и влошаването на състоянието на околната среда са източник на структурни промени, които засягат икономическата активност и съответно финансовата система. Общоприетото схващане е, че рисковете, свързани с климата и околната среда, включват два основни двигателя на риска:

- **Физическият риск**, който е свързан с финансовото въздействие на променящия се климат, включително по-чести екстремни метеорологични явления и постепенни изменения на климата, както и влошаване на състоянието на околната среда като например замърсяване на въздуха, водите и земята, воден недостиг, обедняване на биоразнообразието и обезлесяване. Ето защо физическият риск се категоризира като „**остър**“, когато произтича от екстремни явления като суши, наводнения или бури, и като „**хроничен**“, когато произтича от постепенни изменения, като например повишаване на температурите, покачване на океанското равнище, воден недостиг, обедняване на биоразнообразието, промяна в земеползването, разрушаване на местообитания и недостиг на ресурси. Това може да доведе пряко например до увреждане на имущество или намаляване на производителността, или непряко до последващи събития като например нарушаване на веригите на доставка.
- **Рискът, свързан с прехода**, се отнася до финансовите загуби, които дадена институция може да претърпи, пряко или непряко, от процеса на приспособяване към по-нисковъглеродна и по-екологично устойчива икономика. Той може да бъде породен например от сравнително внезапно приемане на

политики по отношение на климата и околната среда, напредък на технологиите или промяна в пазарните нагласи и предпочитания.

Двигателите на физическия риск и риска, свързан с прехода, засягат икономическата активност на заинтересованите лица, което от своя страна оказва въздействие върху финансовата система. Възможно е това въздействие да бъде пряко, например посредством по-ниска корпоративна печалба или обезценяване на активи, или косвено, посредством макрофинансови промени. Тези рискове засягат и устойчивостта на бизнес модела на институцията в средносрочен до дългосрочен план, най-вече при институциите, чиито бизнес модели зависят от сектори и пазари, които са особено уязвими от рискове, свързани с климата и околната среда. Освен това физическият риск и рискът, свързан с прехода, могат да доведат и до други загуби, произтичащи пряко или косвено от правни рискове (това често се нарича „риск от възникване на отговорност“), както и до загуба на репутация, тъй като обществеността, контрагентите на институцията и/или инвеститорите я свързват с неблагоприятно въздействие върху околната среда („репутационен риск“). Следователно физическите и свързаните с прехода рискове са двигатели на съществуващи рискове, по-специално кредитен, операционен, пазарен и ликвиден риск, както и рискове, като например миграционен риск, риск, свързан с кредитния спред в банковия портфейл или с недвижимите имоти, и стратегически риск. Всъщност рисковете, свързани с климата и околната среда, могат да бъдат едновременно двигатели на различни категории рискове и подкатегории на вече съществуващи категории рискове. Мащабът и разпределението на физическите и свързаните с прехода рискове зависят от равнището и времето на прилагане на мерки за редуцирането им и от това дали преходът протича организирано или хаотично. **Потенциалните загуби в резултат от рискове, свързани с климата и околната среда, зависят особено от бъдещото приемане на политики по отношение на климата и околната среда, от развитието на технологиите и от промените в предпочитанията на потребителите и пазарните нагласи.** Независимо от това някои съчетания на физически и свързани с прехода рискове най-вероятно ще се отразят на балансите на националните и местните политики и на възможностите за техните финансираня. Наличните оценки на неблагоприятните дългосрочни макроикономически

последници от изменението на климата сочат съществени и трайни загуби на богатство. Възможно е те да бъдат обусловени от забавяне на инвестициите и по-ниската факторна производителност в много отрасли на икономиката, както и от отслабения растеж на потенциалния БВП.

Наличните до момента оценки в практиката показват, че и физическият, и свързаният с прехода риск вероятно ще бъдат значителни. Макар че повечето проучвания са съсредоточени конкретно върху свързаните с климата рискове като например намаляване на стойността на активите при секторите с най-високи въглеродни емисии, други фактори на околната среда, свързани със загуба на екосистемни услуги, като например воден недостиг, обедняване на биоразнообразието и недостиг на ресурси, също доказано обуславят финансови рискове.

Съществуват и доказателства за взаимната връзка между климатичните промени и рисковете, свързани с околната среда. Това води до комбиниран ефект, който би могъл да има дори по-сериозно въздействие. Рисковете, свързани с климата и околната среда, имат ясно изразени особености, които изискват специално внимание при провеждане на проучването. Тези особености включват огромно по мащаб и сила въздействие, неясен и по-дълъг времеви хоризонт и зависимост от действия в краткосрочен план. Изменението на климата има съществено въздействие върху засегнатите направления на дейност и географски области. Секторите, за които е по-голяма вероятността да бъдат физически засегнати, включват например селското и горското стопанство, риболова, здравеопазването, енергетиката, минното дело, транспорта и инфраструктурата и туризма. Секторите, които е вероятно да бъдат засегнати от преход към нисковъглеродна икономика, включват енергетиката, транспорта, промишленото производство, строителството и селското стопанство. По-специално, стойността на активите, които са пряко или косвено свързани с добива, преработката, горенето или употребата на изкопаеми горива, или нямат достатъчно висока енергийна ефективност, може да намалее внезапно и значително. Такива активи могат дори да бъдат „блокирани“.

Очаква се заинтересованите страни и особено местните власти да разбират въздействието на рисковете, свързани с климата и околната среда, върху бизнес средата, в която работят, в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план, за да бъдат в състояние да вземат информирани стратегически и бизнес решения. Съвместното изработване на Програма за опазване на околната среда по най-добрия начин може да реши част от проблемите и да предотврати част от посочените рискове.

Заинтересованите страни следва да определят, оценяват и наблюдават бизнес средата, в която работят, тъй като това е важна информация за оценката на рисковете и на тенденциите, които е възможно да ги засегнат. Изисква се особено местните власти да документират съществените фактори, които влияят върху бизнес средата на територията. Всяка бизнес среда обхваща широк спектър от външни фактори и тенденции, които формират бизнес условията, при които всяка местна власт работи въз основа на своите основни или съществени географски експозиции. Това включва макроикономически променливи, конкуренцията, политиките и регулациите, технологиите, обществените и демографските процеси и геополитическите тенденции. Възможно е рисковете, свързани с климата и околната среда, да засегнат всички тези области. Когато правят преглед на бизнес средата си, от местните власти се очаква да установят рисковете, които произтичат от изменението на климата и влошаването на околната среда, на равнище основни сектори, географски райони и във връзка с услугите, които предлагат или обмислят да предлагат активно. Рисковете, свързани с климата и околната среда, могат например да повлияят върху икономическия растеж, заетостта или цените на недвижимите имоти на национално, регионално или местно равнище. Възможно е метеорологичните явления да причинят суши или наводнения, които да засегнат регионалното селскостопанско производство или търсенето на жилища на национално, регионално или местно равнище. Загубата на екосистемни услуги като опрашването от животни може да има пряко въздействие върху добива и селскостопанското производство. Промени в политиката в подкрепа на екологично издръжливата икономика може да отслабят търсенето на недвижими имоти на територията, ако е налице например висок риск от наводнения по поречието на река Арда. Успоредно с това условията на конкуренция са

засегнати от структурните промени при веригите на доставки на предприятията и земеделските производители, от развитието на пазар за зелено финансиране и от предпочитанията на потребителите, които се отдръпват от стоки и услуги, свързани с високи въглеродни емисии. Като цяло от местните власти се очаква да отчетат проблемите и да възприемат детайлни подходи за определяне на това въздействие върху бизнес средата в региона. В зависимост от вида въздействие, свързано с климата или околната среда, детайлните подходи могат да включват разлики в рамките на сектора, като се вземе предвид ефектът върху веригата на доставките или като се използва подробна информация за общината и географския район. Очаква се местните власти да документират подобаващо оценките на рисковете, свързани с климата и околната среда. Така например, това може да бъде отразено като част от редовното им наблюдение над съществените или нововъзникващите рискове, или да бъде демонстрирано чрез обсъждане в Общинския съвет. Направеното проучване ще осигури нужната информация, която ще подпомогне местната власт при идентифициране на рисковете влияещи на околната среда и климата.

По този начин местните власти ще разработят и приложат една адекватна на местните проблеми програма за опазване на околната среда, защото те ще могат да отчетат рисковете, свързани с климата и околната среда, които влияят върху бизнес средата и социално-икономическото развитие на територията в краткосрочен, средносрочен и дори дългосрочен план.

Рисковете, свързани с опазването на климата и околната среда, при която се разглежда устойчивостта на околната среда на местно ниво спрямо спектъра от възможни бъдещи сценарии, релевантни за оценяване на рисковете, свързани с климата и околната среда са различни и са доста на брой. Очаква се програмата за опазване на околната среда и нейното осъществяване да отразяват рисковете, свързани с климата и околната среда, например чрез определяне и наблюдаване на ключови показатели за изпълнение, които се разписват подробно до равнището на отделни направления на дейности. Въз основа на Насоките на ЕБО¹ рамката за управление на риска на дадена институция/местна власт

---

¹ Вижте параграфи 136 и 139 от Насоките на ЕБО относно вътрешното управление (ЕВА/GL/2017/11).

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

следва да дава възможност тя да взема напълно информирани решения за поемането на риск, включително решения, засягащи както вътрешни, така и външни събития. В подкрепа на програмата за опазване на околната среда местните власти могат да определят ключови показатели за изпълнение за всякакъв вид риск, свързан с климата или околната среда. Доколкото е възможно, тези показатели следва да бъдат измерими и да имат количествено изражение. В зависимост от естеството на дейностите прилагани на местно ниво тези показатели следва да се разработят до равнището на релевантни направления на дейности. Очаква се също така местните общности да разполагат с капацитет да интегрират съществените рискове, свързани с климата и околната среда, в съответните равнища на организацията, възлагайки конкретни задължения, осигурявайки постоянна комуникация между различните звена, наблюдавайки напредъка, предприемайки своевременни корективни действия и проследявайки всички свързани бюджетни разходи. Очаква се по-специално при определянето на стратегическите цели общинската програма да отрази рисковете, които произтичат от прехода към устойчива нисковъглеродна икономика. Всякакви стратегически решения, които имат отношение към съществените фактори, свързани с климата и околната среда, се очаква да бъдат интегрирани и в останалите местни политики, които директно или индиректно се свързват с климата и с околната среда.

8. Инструментарий на проучването

Социологическото проучване ще се проведе сред ключовите фигури на територията и ще включва: провеждане на анкета с 100 представители на заинтересованите страни намиращи се на територията, провеждане на 2 фокус групи за оценка и генериране на идеи и анализ на състоянието на гражданското участие при разработването и мониторинга на екологичната политика на територията на община Стамболово.

В груповите дискусии ще се включват между 8 и 12 човека, представители на заинтересованите страни. Анкетата ще осигури една обобщена информация представяща общественото мнение на местната общност, а резултатите от фокус групите ще допълнят общественото мнение и ще осигурят предложенията на заинтересованите страни, като отразят техните виждания и нагласи за сътрудничеството в областта на околната среда и

важните за общността предложения и конкретни проектни идеи. Ще се обсъди тяхната готовност за включване в партньорство, за обхвата и за надеждността на реализираните и предлаганите проектни идеи. Резултатите от допитванията ще се използват за разработването на мерките в дългосрочните местни политики за устойчивото развитие и за формулирането на проектните идеи, най-добрите от които ще се използват за разработването на 4 проектни концепции, които ще се използват за бъдещо финансиране по европейските програми.

В анкетата се използват както отворени, така и затворени въпроси. По този начин ще се регистрира екологичната обосновка на територията и формираните нагласи на заинтересованите страни за нейното бъдещо развитие, като се осигурят условия за съпоставка и изводи (затворените въпроси) между различните представители на публичния, частния и неправителствения сектор. В същото време ще се регистрират непредвидимите от изследователите обстоятелства (отворените въпроси), които възпрепятстват подобряването на мерките водещи до опазване на околната среда. Отворените въпроси и резултатите от дискусиите ще осигурят възможност за регистриране на непознати проблеми, за намиране на непознати решения и за навлизане по-дълбоко в разглежданата проблематика.

Липсата на информираност сред респондентите също е важна информация, която не трябва да се пренебрегва, а трябва да се подложи на анализ и да се направят произтичащите от това изводи.

Анкетната карта включва 2 отворени и 26 затворени въпроси. Има разлика между така наречените „box – ticking” въпросници, които представляват строго структурирани логически модели, интервютата, които представляват разказ. Ние в това изследване, както вече казахме, ще използваме смесен вариант, който да гарантира както количествени, така и качествени въпроси. По този начин се цели да се събере повече и по-качествена информация, която освен че регистрира даден проблем или ситуация, описва нови моменти, които е важно да бъдат проследени. За целта са използвани: въпроси с оценъчна скала, въпроси с един или въпроси с повече от един отговори. При използването на анкетната карта отворените въпроси често остават без отговор, докато

при фокус групите тази липса на информация обикновено се събира, което допълва картината. Избегнали сме въпроси за приходи и разходи, които също могат да затруднят респондентите и да намалят степента на тяхната откровеност. По този начин се предразполагат анкетираните да отговарят свободно и без притеснения на въпросите включени в анкетната карта.

Анкетната карта съдържа следните видове въпроси:

- *Филтриращи*, които разпределят изследваните лица на групи или подгрупи по някои притежавани признаци или фактори;
- *Основни* – въпроси, които пълно и последователно обхващат темата на проучването;
- *Контролни*, които се използват за разкриване на обективността на даваната от респондента информация;
- *Идентификационни*, които изследват характеристиката на изследваните лица по основни социално-демографски признаци – пол, възраст и т.н.

В проучването при използването на фокус групите изследваните лица се събират заедно и с тях се провежда дискусия по предварително подготвен сценарий. Сценарият съдържа теми (въпроси) и подтеми (подвъпроси), които рамкират съдържанието на водената дискусия.

Събирането на повече участници на едно място и включването им в дискусия води до взаимно индуциране на отговори и по този начин съвкупността на получените отговори е по-голяма от простата сума на отговорите на всяко изследвано лице, ако с него би било проведено интервю или анкета.

Броят на участниците във фокус-груповите дискусии ще бъде между 8 и 10 човека. При тяхното рекутиране ще се спазват няколко правила.

Не бива участниците да са в конкурентни отношения помежду си, защото в такава ситуация всеки би искал да споделя колкото се може по-малко за себе си, като в същото

време би искал да научи колкото се може повече за конкурентите, което може да блокира дискусиата.

Принципът, който трябва да се спазва е, че изследваните лица трябва да обхващат разнообразните характеристики на изследваната местна общност.

Изборът на модератора също ще бъде извършен прецизно като се съобразят професионалните и личностните му качества. Той също трябва да предразполага изследваните лица и да печели тяхното доверие, като ги стимулира да отговарят изчерпателно и подробно. Той трябва да умее да ги мотивира да дават точни и искрени отговори. Не е желателно отговорите да бъдат само с една дума или с едно изречение. За да се получат повече подробности, ще се използват допълнителните въпроси, като се стимулира дискусиата и взаимното индуциране на отговори.

Важно е по възможност всички изследвани лица да отговорят на всички въпроси. Не е допустимо отпадането на вписаните в сценария въпроси. За тази цел е възможно редът на въпросите да бъде различен от предварително определения. Ако модераторът се сблъска с пасивност по отношение на даден въпрос, той трябва да прескочи този въпрос, и по-късно, когато ситуацията е по-благоприятна, отново да се върне към него.

В същото време е важно модераторът да не насочва отговорите на изследваните лица и да не ги сугерира. Целта е да се получи автентичното мнение на изследваните лица, а не да се опише мнението такова, каквото би ни се искало да бъде. Модераторът не бива и да дава оценка на мнението на изследваните лица – нито като одобрение, нито като критика. Мнението на изследваните лица е важно да се регистрира такова, каквото е, независимо дали ние сме съгласни или несъгласни с него. Също така модераторът трябва да ограничава опитите на изследваните лица от фокус-групата да дават оценка на мнението на останалите.

Продължителността на една фокус-групова дискусия е между един и два часа. Недостатък на фокус групата е, че не позволява да се измерват и да се установяват съотношения и пропорции, което не трябва да разсейва модератора, а трябва да го стимулират да навлезе в темата за околната среда на територията в дълбочина. В условията на

пандемия, ако не е препоръчително провеждането на фокус групи, осигуряващи физическото присъствие на участниците, някои от фокус групите могат да се проведат и онлайн, като се спазват всички изброени до тук изисквания.

Анализът на резултатите на анкетата ще обхване получените едномерни и двумерни разпределения (чрез т.нар. крос-таблицы), направени чрез статистическата програма SPSS. По същество, двумерните разпределения представляват съпоставка на отговорите на дадени въпроси по двойки. Съпоставката се прави с цел да се открият:

- 1) Наличието на специфични проблеми сред представителите на различните целеви групи;
- 2) Степента на информираност на представителите на целевите групи;
- 3) Спецификите в мненията и оценките, различията в нагласите на представителите на целевите групи към околната среда;
- 4) Готовността на различните субекти за включване в опазването на околната среда и планираните от тях стъпки в тази посока.

Предвид неголямата извадка, акцентът в анализа ще се постави върху най-значимите натрупвания на данни, въз основа на които могат да се направят надеждни предположения за някои тенденции в нагласите към опазването на природата. Резултатите от анкетата ще бъдат допълнени и от резултатите от фокус групите, което ще разшири обхвата на данните и ще засили достоверността на информацията.

На базата на статистическите данни ще се изготви анализ, който ще проследи, обобщи и систематизира резултатите от анкетата, ще изведе проблемите и предложенията за подобряване на средата на територията на община Стамболово, основани на местните условия и местните ресурси. Ще се регистрират съществуващите нагласи и бъдещите очаквания към опазване на околната среда. От друга страна обединяването на резултатите от анкетата ще осигурят възможности за съпоставка на фактите, на различните становища, на оценките и на предложенията от страна на заинтересованите страни. На базата на обобщеното обществено мнение ще се изведат важни заключения отразяващи в пълна степен съществуващите социални нагласи и регистрираните

проблеми свързани с опазването на околната среда на територията на община Стамболово.

Обект на изследването са заинтересованите страни от местната общност имащи отношение към опазването на околната среда. Това са преди всичко: **представителите на НПО; представителите на бизнеса и земеделските производители; представителите на общината** (общински служители и общински съветници), **държавните институции и гражданите.**

Представителите на тези целеви групи в основната си част имат компетентността и капацитета да отговарят на задаваните въпроси. По този начин ще могат да се регистрират и сравняват различните оценки на представителите на различните целеви групи.

Събраната информация ще осигури възможност за качествено изследване, в което участниците ще опишат своите възприятия, мнения, убеждения и нагласи, формиращи отношението им към околната среда в региона, ще се регистрират проблемите, свързани с нейното опазване, като успоредно с това се регистрират и предложенията за нейното бъдещо съхранение. Интервютата ще осигурят възможност на представителите на заинтересованите страни да изкажат своето мнение по темата и да дадат своите предложения за създаване на подходящи условия за активно включване на заинтересованите страни и техните организации в опазването на околната среда.

На територията на община Стамболово съществува добра екологична обстановка, липсват сериозно замърсявания и е регистрирано голямо биоразнообразие въз основа на което могат да се формулират следните хипотези:

- Преобладава положителното отношение към опазването на околната среда на местното население, но нейната специфика не се познава добре, което формира отсъствието на масово изграждане на адекватни на реалността нагласи сред заинтересованите страни за нейното бъдещо съхранение;
- Липсват ясни познания за ползите от опазването на околната среда и преди всичко за климата, което възпрепятства формирането на реални очаквания по отношение

на ползите за местната общност главно от предприемането на превантивни екологични действия на територията;

- НПО секторът на територията на общината е лишен от практики в областта на околната среда и опазване на биоразнообразието;
- Липсват устойчиви партньорства между местната власт и частните субекти в областта на околната среда, които да създават необходимите условия за устойчиво местно развитие.

Допитването до местната общност е едно полезно средство, което създава предпоставки да се разберат в дълбочина екологичните, нормативните и производствените проблеми с които се сблъскват заинтересованите страни. По този начин анкетата и фокус групите ще:

- Осигурят възможност да се тестват описаните предварително проблеми, но и да се дадат възможните решения, като се регистрира нов набор от трудно предвидими факти;
- Целевото набиране на респондентите допринася за включването на респонденти, чието мнение често не се познава или се изключва от страна на местните власти;
- Осигурят възможности за формулиране на комплексна оценка на проблемите на околната среда на територията на община Стамболово и се дадат възможните решения.

9. Обработване на информацията

Обработката на информацията ще се извърши посредством SPSS метод за обработка на данните и обобщение на резултатите от анкетите. SPSS за Windows е мощен инструмент за обработка на данните и за статистически анализ в графична среда. Този инструмент се реализира чрез описателни менюта и прости диалогови менюта, така че да бъдат удовлетворени една голяма част от практическите нужди за статистическия анализ на събраните данни от проведеното изследване.

Неговата организация е особено важна за качеството на събраната информация. Ето как ще се организира самото провеждане на изследването.

10. Организационен план за провеждане на социологическото проучване:

Дейност:	Срок:	Отговорник:
1. Разработване на Методология на изследването, анкетната карта и сценария за фокус групите.	От 19.08.2022 г. до 25.08.2022 г.	Ключов експерт
2. Разработване на Кабинетно проучване.	От 19.08.2022 г. до 20.10.2022 г.	Ключов експерт
3. Отпечатване на анкетните карти.	От 24.08.2022 г. до 31.08.2022 г.	Неключови експерти
4. Подбор на анкетъорите.	От 28.08.2022 г. до 02.09.2022 г.	Неключови експерти
5. Провеждане на фокус групите.	От 03.09.2022 г. до 15.09.2022 г.	Ключови експерти
6. Провеждане на анкетата на терен.	От 03.09.2022 г. до 15.09.2022 г.	Неключови експерти
7. Обработка на информацията с SPSS и формиране на едномерни, двумерни таблици и диаграми.	От 16.09.2022 г. до 26.09.2022 г.	Неключови експерти
8. Разработване на анализа на анкетата и на резултатите от дискусиите във фокус групите	От 27.09.2022 г. до 10.10.2022 г.	Ключови експерти
9. Изготвяне на Обобщен анализ на проучването	От 11.10.2022 г. до 15.11.2022 г.	Ключови експерти

Чрез заложените механизми и инструментариум за обратна връзка и оценка на околната среда от страна на заинтересованите страни се планира изпълнението на основната цел и на задачите на проучването.

Тъй като различните методи притежават различни възможности и имат специфични ограничения, ние ще ги използваме в комбинации. В този случай ще се извърши такова съгласуване между тях, че получените чрез един метод резултати да бъдат съвместими с информацията, набрана чрез другите методи. В случая прибягваме към един разумен подбор на методи и техники, които ще използваме в конкретния случай на настоящето изследване.

II. Методика на извадката

Извадката на социологическото проучване представя мнението и нагласите на заинтересованите страни, това са представителите на: местните власти, НПО, предприемачи и земеделски производители, представители на различни институции и граждани. Така ще се открият общите и различаващите се характеристики, тенденциите и закономерностите в изследваните съвкупности (социални групи) и ще се направят практически изводи за съществуващите нагласи по отношение на околната среда на територията на общината. Задачата е чрез извадката да се намери разпределението на елементите на изследваната съвкупност по избрани признаци, като например представителството на целевите групи, образование, пол, възраст и др. Генералната съвкупност е населението, живеещо на територията на община Стамболово.

Изследването е монографично, тъй като изучава отделни единици от социалните групи на генералната съвкупност. Те се избират типологично (въз основа на поставените проектни цели и задачи). Това са **представителите на НПО; представителите на общините – общински служители и общински съветници; представителите на бизнеса и земеделските производители, на институциите** и граждани, от тях ще се анкетира 100 човека и ще се включат в провеждането на 2 фокус групи.

Единиците на изследването са отделните лица, представители на тези социални групи. Монографичното изследване обикновено се използва при нововъзникнали явления, при които все още няма голяма яснота за дадения проблем, какъвто е случая с околната среда. Изследването е извадково, като данните са обобщаващи за цялата съвкупност, а именно населението на община Стамболово. Анкетата отразява мнението на изследваната съвкупност по целеви групи.

Извадката гарантира типологичните изследвани единици, които предварително се разделят на групи въз основа на признака месторабота и от всяка група се подбират типичните ѝ представители. Предположението е, че ако представителите на дадената група притежават дадена характеристика, която е средна за групата, то и останалите представители ще притежават тези характеристики в същия среден размер.

След като изследваме представителите на посочените по-горе целеви групи, това означава, че можем да правим обобщения за генералната съвкупност, без изследването да е представително, тъй като предварително се знае кои единици са адекватен източник на интересуващата ни информация. Те са определени като заинтересовани страни и са включени в изследването.

Представителността означава още получената обобщена информация за изследваните единици да е близка до характеристиките на цялата генерална съвкупност, което на практика изследването ще изпълни.

Трябва да се отбележи, че направената извадка е достоверна, т.е. степента на истинност на събраната информация е обезпечена от подбрания анкетъорски екип, който ще гарантира верността на измерванията и отговорите на изследваните лица.

Макар обемът на извадката да не е голям, може да се гарантира и точността на изводите, които се правят за генералната съвкупност, тъй като анкетите и фокус групите дават доста подробна и комплексна информация по темата. Подбраните респонденти са източник на знания и компетентна информация, която описва характеристиките, проблемите и перспективите на околната среда и поставя важните акценти, на които трябва да се обърне внимание. Между трите характеристики на извадката – представителност, достоверност и обем разбира се съществува връзка, която обаче не е директна, тъй като съществува възможност те да се регистрират и разделено, какъвто е нашият случай.

В проучването е предвидено да се анализират различните корелационни връзки и да се проследяват взаимозависимите променливи, което създава предпоставки да се прави един задълбочен и достоверен анализ. Чрез установяване на статистическата зависимост между събития и величини, ще се определя и степента на зависимост между различните променливи, които е важно да бъдат проследявани, за да се установи количествената зависимост между различните двойки променливи.

При обработката ще се „измерват“ една или няколко характеристики на изследваните обекти, което ще съпоставя едно число на разглежданата характеристика по предварително определено правило. В голяма част от случаите в анкетите резултатът от

измерването има конкретен количествен смисъл – брой точки, оценка и т.н. Освен това дискусиите предполагат голям брой ситуации, в които не можем да получим числова стойност, а само ще се отбелязва дали дадено свойство е налице или отсъства. В тези случаи измерването ще се сведе до установяване на наличие или отсъствие на определен признак у обекта на изследването. Включването на количествени и качествени променливи ще пресъздаде общественото мнение в неговата пълнота и разнообразие.

Използването на метода на мозъчната атака (на английски – *brainstorming*) цели да стимулира творческата активност на участниците в дискусиата в областта на околната среда и екологията. Всяка група включва: генериране на идеи, анализ на проблемна ситуация, оценка на идеи и генериране на контраидеи. Участниците свободно изказват своите идеи и мнения без каквато и да било оценка или обсъждане на дадените идеи и изразените мнения. Идеите се записват от модератора или от допълнително определен секретар, а мозъчната атака продължава дотогава, докато не се изчерпят идеите или не завърши определеното за мозъчната атака време от 2 часа.

Основният фокус на метода е да се идентифицират новите идеи и да се предложат надеждни решения на възникналите проблеми. За тази цел организаторите на фокус групите ще създадат необходимата атмосфера, която е най-благоприятна за генерирането на идеи (добронамереност и подкрепа), освобождавайки участниците от ненужните ограничения. Обсъжданите въпроси трябва да бъдат ясно формулирани и задавани, а ако възникне нова информация трябва да се задават допълващи въпроси, които да изясняват описаната ситуация или регистрирания проблем. От всички изказани идеи се избират най-подходящите за описването им и прилагането им в практиката.

Използването на този метод елиминира ефекта на конформизма, т.е. адаптивност, позволява ви да получите продуктивни резултати за кратко време, да включите всички участници в активен творчески процес, който осигурява важна и надеждна информация по темата.

Основната цел на мозъчната атака е да се търси възможно най-широк спектър от идеи и решения на изследвания проблем, за да се излезе отвъд границите на онези идеи, които съществуват сред тесните специалисти или хората с богат предишен опит и определена

официална позиция. По този начин изследването ще предложи интересни и нестандартни идеи и решения, които ще подпомогнат местните власти в бъдещите им политики за опазване на околната среда на територията на община Стамболово.

Във всяко изследване винаги има т.нар. стохастична грешка, която произтича от това, че се изследват само част от единиците от генералната съвкупност. Дължи се на действието на случайни фактори и няма нищо общо с точността на регистрацията. В този вид изследвания обикновено се приема 5% вероятност за грешка ($\alpha = 0,05$).

След провеждането на анкетата се преброяват различните варианти на отговорите като е удачно данните да се подредят в таблици и диаграми. Изчисляват се абсолютните (**броя отговорили по този начин на този въпрос – f**) и относителните (**p**) честоти на отговорите за всеки от вариантите. Избраният метод налага, относителните честоти да се изчисляват и в проценти.

Разгледаните статистически методи дават количествена представа за различията в становищата на респондентите. За целите на настоящото изследване е необходима и качествена интерпретация на данните, която ще се прилага успоредно с количествената. За нея особено много ще допринесат резултатите от фокус групите и отворените въпроси в интервютата. Тя е свързана с тълкуване на значението на приемането или отхвърлянето на статистическите хипотези, големината на констатираната зависимост или установената посока на връзката, което е особено важно за регистрирането на тенденциите и правенето на обобщените изводи.

III. Извършване на проучването и работа на терен

Провеждането на проучването или т.н. „*работа на терен*“ включва набирането на данни от всички предвидени лица чрез избрания от проучването социологически метод (анкета) от анкетъорския екип, който ще провежда анкетата в различните населени места на общината. Основното средство (инструментариумът) за регистриране на първичната емпирична информация са анкетирането и дискусиите във фокус групите, които ще осигурят регистрирането на валидна (обоснована), точна (устойчива) и достоверна информация. Всеки анкетъор трябва да подбере съобразно инструкциите

представителите на определената целева група и да ги интервюира. Освен това от същите целеви групи трябва да се подберат и участниците във фокус групите. За предпочитане е анкетиранияте и участниците в дискусиите да не се дублират и да притежават известна експертиза и опит в съответния сектор в който са ангажирани, за да вземат адекватно на потребностите участие и да предоставят необходимата информация по конкретния обсъждан въпрос.

Работата на терен се планира да се проведе в периода от 03.09.2022 г. до 15.09.2022 г. от анкетьори, добре познаващи местната общност, което означава, че те трябва да бъдат подбрани внимателно, като се съблюдают и други техни качества като компетентност, отговорност и комуникативност, за да се гарантира достоверността на информацията.

Описана по този начин, изследователската стратегия очертава генералната ориентация, специфичните методи и процедури при набирането на информация за разработването на един задълбочен социологически анализ на проблемите на опазването на околната среда.

Приложение 1 Анкетна карта

АНКЕТНА КАРТА

за заинтересованите страни за опазване на околната среда на територията на община
Стамболово

Уважаеми дами и господа,

Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово реализира проект „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“. Проектът се финансира от програма „Добро управление“. По проекта се провежда проучване на тема: „Проблеми и възможности за изграждане на устойчиви партньорства между местните власти и местната общност за опазване на околната среда“.

Община Стамболово се обръща към Вас с молба да направите своите препоръки за изграждане на местни партньорства на територията на община Стамболово за опазване на околната среда базирани на основата на устойчиви партньорства.

Моля, отбелязвайте с „X“ или заграждайте с „O“ номера на верния отговор.

Не вписвайте своето име! Анкетата е анонимна!

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

1. В каква степен се интересувате от опазване на околната среда на територията на Вашата община?
  1. В голяма степен
  2. В известна степен
  3. Ангажиран/а съм пряко
  4. Не се интересувам
2. Има ли реализирани конкретни инициативи/проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината?
  1. Да
  2. Не
  3. Не съм запознат/а
3. За кои дейности опазващи околната среда през последните три години имате информация?
  1. Сметосъбиране
  2. Разделно събиране на отпадъците
  3. Събиране на опасни отпадъци от домакинствата
  4. Компостиране
  5. Организирано почистване на района
  6. Почистване на нерегламентирани сметища
  7. Информирани на населението за опазване на биоразнообразието

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“, финансиран от Оперативна програма „Добро управление“

8. Изграждане на екологична инфраструктура
  9. Грижа за конкретен биологичен вид/посочете кой
  10. Залесяване
  11. Премахване на ерозирани почви и свлачища
  12. Друго (какво) .....
  13. Не съм запознат/а
- 4. Кой организира подобен вид дейности?**
1. Общината
  2. НПО
  3. Фирма
  4. Държавна структура/институция
  5. Обща местна инициатива
  6. Не съм информиран/а
  7. Липсват подобни инициативи
- 5. Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?**
1. Да, винаги
  2. Да, понякога
  3. Не съм информиран за такива инициативи
  4. Не се интересувам и ги negliжирам
  5. Липсват подобни инициативи
  6. Друго (какво) .....
- 6. С кои биологични видове, обект на специални грижи сте запознати?**
1. С белоглавите лешояди
  2. С птиците по принцип
  3. Със защитените растения
  4. С елените
  5. С костенурките
  6. С други (кои).....
  7. Не съм запознат/а
- 7. Имате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона?**
1. Да, защото се запазва природата като цяло
  2. Да, защото се отразява положително на работата ми
  3. Да, защото това е моя лична кауза
  4. Да, защото е свързано със служебните ми задължения/бизнеса
  5. Нямам лична полза, но смятам че подобни инициативи имат нужда от обществена подкрепа
  6. Нямам лична полза и не се интересувам
  7. Друго (какво) .....
- 8. Кои организации във Вашия район извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата?**
1. Ефективни са дейностите на почти всички организации
  2. Ефективни са дейностите на РИОСВ
  3. Ефективни са дейностите на горските стопанства

4. Ефективни са дейностите на Ловно-рибарския съюз
5. Ефективни са дейностите на регионални неправителствени организации
6. Има и местни неправителствени организации
7. Ефективни са дейностите на Общината
8. Ефективни са дейностите на Областна администрация
9. Не са ефективни дейностите на нито една организация

9. Какво знаете за биоразнообразието в региона? (Моля посочете)

.....
.....
.....

10. От къде се информирате за биоразнообразието във Вашия район?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. От близки и приятели
2. От Интернет
3. От радио и телевизия
4. От печатни материали
5. От информационни събития
6. Друго (от къде) .....
7. Нямам информация

11. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. Да, има местни структури, които се интересуват от темата
2. Да, регистрирани са местни НПО с подобен интерес
3. Да, част от гражданите проявяват известен интерес
4. Да, Общината подкрепя партньорствата осигуряващи устойчиво развитие
5. Да, държавните институции подкрепят такива партньорства
6. Да, има редица програми, които финансират дейности в партньорство
7. Не, липсва интерес по темата
8. Не мога да преценя

12. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?

(Моля, посочете до 3 отговора)

1. Общината
2. Неправителствените организации
3. Фирмите
4. Гражданите
5. Заинтересуваните институции
6. Изпълнението на съвместен проект
7. Възникването на сериозни екологични проблеми
8. Друго (какво) .....
9. Няма нужда от такива партньорства

13. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли изграждането на подобно партньорство?

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

1. Да, има интерес и планира подобно партньорство
2. Да, има известен интерес, но не планира
3. Липсва желание за партньорства
4. Липсва местен капацитет
5. Не мога да преценя

14. Какво според Вас пречи на територията да се изграждат публично-частни партньорства за устойчиво развитие?

1. Липсата на финансов ресурс
2. Липсата на кадри
3. Липсата на местна инициатива
4. Липса на подкрепа от страна на Общината
5. Недооценяване на проблема
6. Непознаване на възможностите за подкрепа
7. Друго (какво) .....

15. Как, според Вас, трябва да се работи в бъдеще за опазване на околната среда?

(Моля, посочете най-важните 3 отговора)

1. Чрез въвеждане на разделното събиране на отпадъците
2. Чрез прилагане на съвременни технологии за регенериране на отпадъците
3. Чрез премахване/обезопасяване на опасните отпадъци
4. Чрез съхраняване на биологичното разнообразие
5. Чрез консервация на природната среда
6. Управлението на защитените зони и защитените територии
7. Превенция на пожарите и наводненията
8. Чрез залесяване
9. Чрез въвеждане на репродуктивно земеделие в практиката
10. Чрез недопускане на замърсяващи околната среда производства
11. Чрез ограничаване на вредните за околната среда продукти
12. Всички заинтересовани страни да обединят усилията си
13. Чрез използване на възобновяемите енергийни източници
14. Чрез компостиране и използване на природните ресурси
15. Чрез редовно почистване на замърсените терени
16. Друго, (какво) .....

16. Какво е Вашето мнение за незаконния отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината?

1. Случва се на всеки ловец и не е сериозен проблем
2. Сериозен проблем е и трябва да бъде решен с увеличаване на наказанията
3. Друго (какво) .....
4. Нямам мнение

17. Какво е Вашето мнение за разселване на дивеч (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи?

1. Много добра идея, ще се радвам да ги виждам в горите наоколо
2. Много добра идея, аз съм ловец и се надявам в бъдеще да мога да ловувам
3. Безсмислено харчене на пари
4. Друго (какво) .....

18. Кои са според Вас главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи?

(Можете да посочите до 3 отговора)

1. Интензивното развитие на селскостопанските дейности
2. Промислените предприятия
3. Туризма и туристическите услуги
4. Браконьерството
5. Залагането на отрови
6. Изсичането на горите
7. Липсата на информация
8. Друго (какво) .....

19. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието?

1. Да, те винаги съдействат
2. Партнират си с НПО
3. Избягват да се ангажират
4. Не познават спецификата на подобни дейности
5. Съдействат когато са задължени
6. Съдействат неофициално
7. Друго (какво) .....
8. Не съм запознат/а

20. Срежданото понякога унищожаване на редки биологични видове на какво се дължи според Вас? (Можете да посочите до 3 отговора)

1. На липсата на информираност
2. На понасяне на лична щета/изгубен добитък/
3. На увеличаващата се агресия
4. На спортна страст
5. За развлечение
6. За колекционерство
7. На безотговорност
8. Друго (какво) .....

21. Кои дейности според Вас са най-полезни за запазване на биоразнообразието в Източните Родопи?

.....
.....

22. За кои биологични видове според Вас се осигуряват най-много грижи?

1. За белоглавите лешояди
2. За черните щъркели
3. За птиците изобщо
4. За елените
5. За костенурките
6. За растенията
7. Не се полагат специални грижи

23. Каква е според Вас подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона?

1. Получават добра подготовка чрез учебната програма
2. Получават добра подготовка в извънкласните занимания
3. Получават добра подготовка, чрез обученията от НПО
4. Няма необходимата подготовка
5. Не съм запознат/а

24. Бихте ли се включили в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците?

1. Да, винаги когато има такава възможност
2. Да, когато разполагам с необходимите ресурси
3. Все още не съм готов/а
4. Не смятам, че е необходимо
5. Нямам интерес

25. Каква е сферата, в която работите?

(Моля посочете само **основната** си заетост)

1. Животновъдство
2. Земеделие
3. Туризъм
4. Местна и държавна администрация
5. Предприемачество
6. Работник/служител в частна фирма
7. Безработен
8. Пенсионер
9. Друго (какво) .....

26. Вие сте:

1. Гражданин
2. Представител на НПО
3. Предприемач
4. Служител в общинската администрация
5. Учител
6. Общински съветник
7. Друго (какво) .....

27. Вие сте:

1. Мъж
2. Жена

28. Какво образование притежавате?

1. Основно и по-ниско
2. Средно
3. Висше

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

БЛАГОДАРИМ ВИ ЗА УЧАСТИЕТО!

Проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията”, финансиран от Оперативна програма „Добро управление”

Приложение 2 Сценарий на дискусиите

СЦЕНАРИЙ

за провеждане на дискусиите с представителите на заинтересованите страни в община Стамболово

Дата на провеждане:

Място на провеждане: с. Стамболово

Присъстващи:

Фасилитатор:

Встъпление:

Добре дошли на нашата дискусия, която е част от провеждащото се изследване на тема: „Проблеми и възможности за изграждане на устойчиви партньорства между местните власти и местната общност за опазване на околната среда“, което е част от проекта “Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“, който се финансира от ОП „Добро управление“ и се изпълнява от Сдружение СВР – Хасково в партньорство с Община Стамболово.

Целта на настоящата дискусия е да проучи мнението на възможно най-голям брой ключови фигури по отношение на възможностите за финансиране на бизнеса от региона от европейските структурни фондове, което ще даде възможност да се направи реална оценка и анализ на ефективността на финансовата подкрепа, а успоредно с това ще се регистрират и предложения за нейното оптимизиране.

Фокус групата се състои от представители на заинтересованите страни в община Стамболово, чието мнение е особено важно за подобряване на взаимодействието между стопанския, нестопанския сектор и местните власти. Ето защо вашите компетентни отговори са от особена важност за качеството на оценката и анализа.

Представяне правилата на дискусиата от фасилитатора:

Искам да посоча, че анонимността на участниците в дискусиата се запазва. Мненията ще се представят в обобщена форма. За регистрирането на резултатите от дискусиата ще се водят записки, без да се прави запис от срещата. За нас е важно да разберем личното мнение на всеки участник, затова максимален брой от участниците трябва да изразят своето мнение по всеки обсъждан въпрос. Последователността на изказванията ще бъде според това как са седнали участниците. Ще се следва посоката от ляво на дясно за да има възможност всеки, който има какво да каже да има тази възможност. Ако нямате мнение или се съгласявате с вече изказаното такова просто го казвате и се преминава към следващия участник в дискусиата. Във фокус групата няма верни и грешни отговори, а само лични мнения и оценки. Никой никого няма право да критикува и да обижда. Моля ви да се изслушвате и да не се прекъсвате! Бъдете кратки и представяйте мнението си ясно! Аз като фасилитатор ще задавам и доуточняващи въпроси, ще се опивам да обобщавам мненията и да постигам консенсус по дискутираната тема или ще регистрираме очерталите се различни мнения по дадения въпрос.

Въпроси за дискусиата:

- 1. Интересувате ли се от опазване на околната среда на територията на Вашата община? Ако „Да“ защо?**
- 2. Какви дейности се извършват във Вашето населено място/община за опазването на околната среда?**
- 3. Има ли реализирани конкретни инициативи/проекти за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината? Кои са те?**
- 4. За кои дейности опазващи околната среда през последните три години имате информация?**
- 5. Кой организира подобен вид дейности?**
- 6. Вие включвали ли сте се в подобни инициативи?**
- 7. Как се разработва една общинска политика?**
- 8. Кой се включва при разработването на една общинска политика?**
- 9. Кои производства най-много замърсяват околната среда в общината? (Селското, горското стопанство, добивната промишленост, други промишлени производства, туризма)**
- 10. До какви вредни последици водят замърсяващите производства и интензивното земеделие в региона?**
- 11. Какви рискове според Вас крие местната икономика и селското стопанство за околната среда?**
- 12. Кои са местните рискове, които могат да доведат до промени в климата и околната среда?**

13. Вие лично губили ли сте финансов ресурс или да сте претърпели друг вид загуба свързана с промяна в климата и околната среда?
14. Каква е наситеността на алтернативните енергийни източници на територията на общината?
15. Какъв е процентът според Вас на санираните сгради на територията на общината?
16. С кои местни биологични видове, обект на специални грижи сте запознати?
17. Виждате ли конкретна лична полза от предприемането на мерки за запазване на биоразнообразието в региона? Каква е тя?
18. Кои организации във вашия район извършват дейности с положителен резултат върху опазването на природата?
19. Посочете какво знаете за биоразнообразието в региона?
20. От къде се информирате за биоразнообразието във вашия район?
21. Смятате ли, че има възможност за изграждане на местни партньорства на местно равнище, които да осигурят устойчиво опазване на околната среда?
22. Кой и какво трябва да провокира създаването на подобни партньорства?
23. Вие самият/ата, Вашата фирма или НПО-то в което членувате планира ли изграждането на подобно партньорство?
24. Какво според вас пречи на територията да се изградят публично-частни партньорства за устойчиво развитие?
25. Какви са според вас условията на територията на общината за развитието на екологично земеделие и производството на екологични храни?
26. Как, според Вас, трябва да се работи в бъдеще за опазване на околната среда?
27. Как смятате че трябва да се поддържа горския фонд?
28. Какво смятате за незаконния отстрел на дивеч (елени, диви прасета, зайци, птици) на територията на Общината?
29. Какво е вашето мнение за разселване на дивеч (благородни елени и елен лопатар) в Източните Родопи?
30. Кои са според Вас главните заплахи за биоразнообразието в региона на Източни Родопи?
31. Според Вас местните власти оказват ли подкрепа на провежданите инициативи за опазване на биоразнообразието?
32. Срещаното понякога унищожаване на редки биологични видове на какво се дължи според Вас?
33. Кои дейности според Вас са най-полезни за запазване на биоразнообразието в Източните Родопи?
34. Какво знаете за защитените местности и защитените територии? Спазват ли се законовите изисквания от местното население?
35. За кои биологични видове според Вас се осигуряват най-много грижи?

36. Каква е според Вас подготовката на учениците по отношение на биоразнообразието в региона?
37. Бихте ли се включили в проекти намаляващи замърсяванията и подобряващи обработката на отпадъците?
38. Какви са вашите препоръки за подобряване на местната ангажираност в областта на околната среда?

БЛАГОДАРЯ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

Тази методология е създадена във връзка с изпълнението на проект № BG05SFOP001-2.025-0026 „Партньорството на гражданите с местните власти, предпоставка за прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на публичните политики за устойчиво развитие на територията“ с бенефициент „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и партньор Община Стамболово. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Съюз за възстановяване и развитие“ – Хасково и при никакви обстоятелства не може да се счита, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз и/или на Управляващия орган.